

1909 ADANA OLAYLARI SONRASINDA BÖLGEYE YAPILAN YARDIMLAR

Ahmet GÜNDÜZ*

Özet

Nisan 1909'da Adana'da başlayıp kısa sürede Mersin, Tarsus, Dört Yol, Cebel-i Bereket, Maraş ve Antakya gibi geniş bir alana yayılan olaylar bazı yerlerde 15 günden fazla sürdü. Hükümet olayları bastırmakta zorlanınca çareyi sıkıyönetim (örfi idare) ilan etmekte buldu. Alınan tedbirler neticesinde olaylar önlenmiş oldu. Ancak, bu olaylar bölgede büyük maddi ve manevi kayıplara yol açtı. Olayların durulmasından sonra, sıra yaraların sarılmasına gelmiştir.

Bu maksatla, bölgeye doktor ve tıbbi yardım ulaştırılmaya çalışılmıştır. Bölgenin acil yardıma muhtaç olduğunun ilgili birimlerce hükümete bildirilmesi üzerine, konu Meclis-i Mebusan'da ele alınmış ve olaylarda zarar gören veya geçimini sağlamakta sıkıntı yaşayan vatandaşlara çeşitli yardımlar yapılmıştır. Bu yardımlardan ilki 21 Nisan 1325 tarihinde yapılmış olup, 30 bin lira ayrılmıştır. Bu para, iğtişaş olayında zarar gören vatandaşların barınma, yiyecek, giyecek ve tedavi masrafları için harcanacaktır.

Adana olaylarının boyutu bölgeye gönderilen heyetin sunduğu rapor neticesinde daha iyi anlaşılmıştır. Böylece, 7 Temmuz 1325 (20 Temmuz 1909) tarihli kanun tasarısı ile daha önce verilen 30 bin liraya ek olarak 100 bin liralık bir yardım gündeme alınarak kabul edilmiş ve Maliye Nezareti'nin 27 Ağustos 1909 tarihli telgrafnamesi ile Adana Bank-ı Osmani Şubesi'ne 100 bin liralık tahsisat havale edilmiştir. Bu tahsisat ile yanmış olan mabet, mektep, medrese ve evler yeniden inşa edilecek ve açıkta kalan felaketedelerin iskânı ve muhtaçların iâşe ve refahı sağlanmaya çalışılacaktır.

Bu meblağın hakkaniyetli bir şekilde tevzi ve taksimi için; İngiltere'nin sabık Adana Konsolos vekili Mister Cafı, vilayet sabık tahrirat müdürü Hakkı

* Doç. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Adana şehrinde bu usul çerçevesinde çalışan komisyon, 24 mahallede 500 hane için gerekli olan parayı temin etmiş ve tamamlanmasını sağlamıştır. Böylece Adana ve Ceyhan kazalarında inşa edilmemiş hiçbir hane bırakılmamış ve köylüler huzur ile yeniden ihya olunan hanelerinde hayatlarını sürdürmüşlerdir.

Sonuç

1909 Adana olayları bölgede maddi ve manevi büyük yıkımlara yol açmıştır. Birçok insan hayatını kaybettiği gibi, önemli sayıda nüfus ta göç etmek zorunda kalmıştır. Ayrıca, pek çok hane, medrese, mektep, mescit ve kilise tahrip olmuştur.

Yaraların sarılıp, huzur ve sükûnetin tesisi için Meclis-i Mebusan derhal harekete geçmiş ve bölgeye heyetler gönderilerek yerinde teftişler yapılmıştır. Teftiş heyetinin gönderdiği raporlar dikkate alınarak, ekonomik imkânlar çerçevesinde değişik tarihlerde ödenekler tahsis edilmiştir.

Nitekim 20 Temmuz 1909 tarihli kanun tasarısı ile daha önce verilen 30 bin liraya ek olarak 100 bin liralık bir yardım yapılması kabul edilmiş ve bu tutar Maliye Nezareti'nin 9 Eylül 1909 tarihli telgrafnamesi ile Adana Bank-ı Osmani Şubesi'ne havale edilmiştir.

Bu meblağın hakkaniyetli ve en seri şekilde tevzi ve taksimi için; Adana Valisi Cemal Bey'in başkanlığında "*Adana Vilayeti İnşaat ve İnanat Komisyonları Heyet-i İdaresi*" oluşturulmuştur. Ayrıca "*Adana Vilayeti İnşaat ve İnanat Komisyonları Heyet-i Maliyesi*" adıyla hususi bir mali komisyon oluşturulmuştur. İlâveten muhtelif kazalar için birer "*İnşaat Komisyonu*" ve genel işe işlerini görmek üzere "*İşgal ve İane Komisyonu*" adıyla Adana'da bir komisyon kurulmuştur.

Her bir kaza için oluşturulan *İnşaat Komisyonları*, görev alanlarındaki kazalarda Adana olayları dolayısıyla mağdur olan insanları tespit ederek, eldeki imkânlar çerçevesinde mağduriyetlerini gidermeye çalışmış ve böylece yüzlere binanın inşası ve tamiri sağlandığı gibi, birçok yetim çocuk ve dul kadının ihtiyaçları giderilmiştir. Nihayet, iğtişaş dolayısıyla yurtlarını terk ederek başka yerlere göç edenler de yurtlarına geri getirilmişlerdir.

KAYNAKÇALAR

Adana Vilâyeti İnşâat ve İ'ânât Komisyonları Hey'et-i Mâliyesi'nin Raporu, Tanin Matbaası, İstanbul 1327.

Nejla Günay, "1909 Adana Olaylarından Sonra Yapılan Yardım Çalışmaları", *Gazi Akademik Bakış* 113, C. 2, S. 4, Yaz 2009.

Oğuzhan Öztürk, *1909 Adana Ermeni İsyanı ve Meclis-i Mebusan'da Görüşülmesi*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2004.